

TANIOSOVA STENA

Amin Maluf

S francuskog prevela
Vesna Cakeljić

 Laguna 

Naslov originala

Amin Maalouf

LE ROCHER DE TANIOS

Copyright © Editions Grasset & Fasquelle, 1993.

Translation Copyright © 2008 za srpsko izdanje, LAGUNA

U spomen na čoveka slomljenih krila

SADRŽAJ

PRVI PROLAZ: LAMIJINO ISKUŠENJE	15
DRUGI PROLAZ: LETO SKAKAVACA	41
TREĆI PROLAZ: SUDBA NA USNAMA LUDAKA	67
ČETVRTI PROLAZ: ŠKOLA ENGLESKOG PASTORA	93
PETI PROLAZ: STAROGLAVI.	123
ŠESTI PROLAZ: NEOBIČNO PROVODADŽISANJE.	145
SEDMI PROLAZ: NARANDŽE NA STEPENIŠTU	175
OSMI PROLAZ: NA KOLENIMA ZA SLAVU.	209
POSLEDNJI PROLAZ: KRIV IZ SAŽALJENJA	247
BELEŠKA	275
O AUTORU	277

„To je narod za koji su se izdigli oni Alegani i oni Libani iz sna!...

Koje će mi dobre ruke, koji lep čas vratiti tu regiju odakle dolaze moje usnulosti i moje najneznatnije kretnje?“

ARTUR REMBO

Iluminacije

U selu gde sam rođen i stene nose imena. Tako postoji Lađa, Medveđa glava, Busija, Zid, kao i Blizanci, zvani još i Guline grudi*. A pre svega Vojnička hridina; odatle se nekada vrebalo kada bi četa progonila nepokorne; nijedno mesto nije toliko slavljeno, toliko bremenito legendama. Međutim, kad god me u snovima pohodi predeo iz mog detinjstva, prikaže mi se jedna druga stena. Nalik na veličanstven presto, sa udubljenim i kao izlizanim sedalom, te visokim i ravnim naslonom što se sa obe strane spušta poput rukohvatâ – ona je jedina, verujem, koja nosi ljudsko ime: Taniosova stena.

Dugo sam posmatrao taj kameni tron ne usuđujući se da mu priđem bliže. Nije to bio strah od opasnosti; u selu nam omiljena mesta za igru behu stene, pa sam još kao dete običavao da čikam starije drugare na najvratolomnija pentranja; nismo imali druge opreme do golih ruku i nogu, ali je naša koža umela tako prijanjati za kožu kamena da nam ni neki kameni gorostas ne bi odoleo.

Ne, nije me zadržavao strah da ću pasti. Zadržavalo me jedno verovanje, i jedna zakletva. Beše mi je izvukao moj deda, nekoliko meseci pred smrt. „Sve stene, samo nikada ta!“ Drugi su se dečaci kao i ja držali podalje od nje, sa istim bojažljivim praznoverjem. I oni su morali obećati, sa rukom na prvim dlacicama brade. I dobiti isto objašnjenje: „Zvali su ga Tanios-kišk. Beše otišao da sedne na tu stenu. Niko ga više nije video.“

* Gula je vampirica iz istočnjačkih priča, za koju se veruje da iskopava leševe, zavodi mladiće i pije im krv. (Prim. prev.)

* * *

Često su preda mnom pominjali tu ličnost, junaka tolikih seoskih priča, a njegovo mi je ime uvek gicalo maštu. Tanios, dobro sam čuo, jedna je od brojnih lokalnih varijanti imena Antoan, kao što je Antun, Antonios, Mtanios, Tanos ili Tanus... Ali zašto taj smešni nadimak „kišk“? E to mi deda nije hteo odati. Rekao je samo ono što je smatrao da se može reći detetu: „Tanios je bio sin Lamije. Sigurno si čuo za nju. Bilo je to veoma davno u prošlosti, čak ni ja još nisam bio rođen, a ni moj vlastiti otac. U to vreme, egipatski paša ratovao je sa Osmanlijama, a naši su se preci mnogo zlopatili. Naročito posle ubistva patrijarha. Oborili su ga baš ovde, na ulazu u selo, puškom engleskog konzula.“ Tako je pripovedao moj deda kad mi ne bi hteo odgovoriti, bacajući patrljke rečenica kao da pokazuje jednu, pa drugu, pa treću stazu, a ne zaputi se nijednom. Valjalo mi je čekati godinama da napokon otkrijem istinsku priču.

Držao sam ipak najbolju nit u ruci, pošto sam znao ime Lamija. Znali smo ga svi u kraju, zahvaljujući jednoj izreci koja je, srećom, prevalila dva veka da bi stigla do nas: „Lamija, Lamija, kako možeš kriti svoju lepotu?“

I tako još i dan-danas, kad momčići okupljeni na seoskom trgu vide gde prolazi kakva žena umotana u šal, uvek se među njima nađe neki da dobaci ispotiha: „Lamija, Lamija...“ Što je često pravi kompliment, ali katkada može biti i najokrutnija poruga.

Većina tih momaka ne zna bogzna šta o Lamiji, niti o tragediji na koju je ta izreka sačuvala sećanje. Dovoljno im je da ponavljaju ono što su čuli iz usta svojih roditelja, i da nekada, poput njih, proprate svoje reči pokretom ruke ka gornjem delu sela, danas nenastanjenom, gde se mogu primetiti još uvek zadivljujuće ruševine jednog zamka.

Zbog te kretnje što su je toliko puta preda mnom ponovili, dugo sam zamišljao Lamiju kao neku princezu koja iza tih visokih zidina zaklanja svoju lepotu od pogleda meštanâ. Sirota

Lamija, da sam je samo mogao videti kako dirinči u kuhinjama, ili bosonoga trčkara kroz predsoblja, sa krčagom u rukama i maramčetom na glavi, teško bih je mogao povezati sa gospodaricom zamka.

No nije bila ni služavka. Danas znam malo više o njoj. Zahvaljujući, pre svega, starcima iz sela, bakama i dekama, koje sam neumorno ispitivao. Beše to pre dvadeset i više godina, svi su odonda pomrli, izuzev jednog jedinog starine. Ime mu je Žebrajel, rođak je moga dede, a danas mu je devedeset šest godina. Spominjem baš njega ne samo zato što je on imao sreće da nadživi ostale, već nadasve zato što je svedočenje tog bivšeg učitelja, zaljubljenog u lokalnu istoriju, bilo najdragocenije od svih, i uistinu nezamenjivo. Znao sam ga satima netremice posmatrati, imao je široke nozdrve i dugačke usne pod malom i naboranom čelom, koju je vreme neumitno učinilo još izražajnijom. Nisam ga odavno video, no uveravaju me da ga još krasi onaj poverljivi ton, onaj isti pripovedački žar, i neokrznuto pamćenje. Kroz reči koje se spremam da napišem, često treba slušati upravo njegov glas.

Žebrajelu dugujem to što sam vrlo rano stekao intimno uverenje da je Tanios zapravo bio ne samo mit nego i biće od krvi i mesa. Dokazi su stigli kasnije, posle mnogo godina. Kada sam, uz pomoć sreće, konačno mogao položiti ruku na verodostojne dokumente.

Izdvojio bih tri koje ću često navoditi. Dva što potiču od ličnosti koje su bolje poznavale Taniosa. I treći, novijeg datuma. Sastavio ga je duhovnik koji se upokojio neposredno posle Prvog svetskog rata, monah Elijas iz Kfarjabde – to je ime moga sela, mislim da ga još nisam pomenuo. Njegovo delo je naslovljeno ovako: *Planinski letopis ili Istorija sela Kfarjabda zaselaka i majura u njegovoj prinadležnosti spomenika što se u njemu uzdižu običaja što se u njemu poštuju znamenitih ljudi koji su u njemu živeli i događaja koji su se u njemu zbivali uz dopuštenje Svevišnjeg.*

Neobična, neujednačena, zbunjujuća knjiga. Na nekim stranicama ton je ličan, pero se zagreva i oslobađa, prepuštamo se ponekom uzletu, ponekom smelom skretanju, i verujemo da je pred nama pravi pisac. A onda najednom, kao da se uplašio sagrešenja iz gordosti, monah se povlači, potire se, ton mu postaje ravan, on spušta koplje da bi okajavao grehe u svojoj ulozi pobožnog skupljača rasturenih spisa, a zatim gomila pozajmice od autorâ iz prošlosti i od velikanâ svoga vremena, pretežno u stihovima, onim arapskim stihovima iz doba nazadovanja, uštrkanim oveštanim slikama i hladnim osećanjima.

Ovo sam primetio tek pošto sam drugi put pažljivo iščitao tih hiljadu stranica, zapravo tačno devetsto osamdeset i sedam, od preambule do tradicionalnog zaključnog stiha koji kaže: „ti što ćeš čitati moju knjigu budi milostiv...“. U početku, kada sam u rukama držao to delo zelenih korica jednostavno ukrašenih velikim crnim rombom, i kada sam ga prvi put otvorio, zapazio sam jedino to zgusnuto pismo, bez zareza i tačaka, pa čak i bez odeljaka, ničega sem kaligrafskih kovrčanja uokvirenih u svoje margine kao slikarsko platno u ram, sa tu i tamo ponekom odlepršalom reči, da podseti na prethodnu stranicu ili da najavi sledeću.

Još uvek oklevajući da se upustim u čitanje što je pretilo svojom odbojnošću, listao sam čudovište vrškom prsta, krajičkom pogleda, kad se preda mnom izdvojiše ovi redovi – istog sam ih časa prepisao, a kasnije preveo i razdvojio tačkama:

»Četvrtog novembra 1840. dogodio se zagonetni nestanak Tanios-kiška... Međutim, imao je sve, sve što čovek može očekivati od života. Prošlost mu se beše rasvetlila, a put u budućnost poravnao. Nije mogao napustiti selo svojom voljom. Niko ne može posumnjati da je za stenu što nosi njegovo ime vezano prokletstvo.«

U tili čas, hiljadu stranica prestade da mi se čini neproniknim. Počeh da gledam taj rukopis sasvim drugačije. Kao vodiča, kao pratioca. Ili možda kao jahaću životinju.

Moje putovanje moglo je započeti.

PRVI PROLAZ

LAMIJINO ISKUŠENJE

Neka mi Svevišnji dâ oproštaj za sate i dane koje ću morati da ukradem blagoslovenom vremenu posvećenom molitvi i čitanju Svetih Knjiga kako bih napisao ovu nesavršenu priču o ljudima iz moga kraja, a ispričao mi je da ni jedna jedina minuta koju živimo ne bi postojala bez milenijuma što su joj prethodili počev od Postanja, i da nijedan od naših otkućaja srca ne bi bio moguć da nije bilo uzastopnih pokolenja predaka, sa njihovim susretima, obećanjima, posvećenim sjedinjenjima, ili pak iskušenjima.

*Preambula Planinskog letopisa,
dela monaha Elijasa od Kfarjabde.*

I

U to vreme, nebo je bilo tako nisko da se nijedan čovek nije usuđivao potpuno se uspraviti. Pa ipak, živelo se, žudelo se i praznovalo se. I premda ljudi nikada nisu očekivali ono najbolje na ovome svetu, svakoga dana su se nadali da će izbeći najgore.

Celo je selo tada pripadalo jednom jedinom feudalnom gospodaru. On je bio izdanak dugačke loze šejhova, ali kad se danas govori o „epohi šejha“, bez dodatne napomene, misli se, i u tome se niko ne vara, na onoga u čijoj je senci živela Lamija.

Nije se ubrajao, daleko od toga, među najmoćnije ljude u zemlji. Između istočne ravnice i mora prostiralo se na desetine imanja većih od njegovoga. Posedovao je samo Kfarjabdu i nekoliko okolnih majura, a pod svojom je vlašću držao nekih trista ognjišta, jedva još koje. Iznad njega i njemu ravnih bio je emir Planine, a iznad emira paše vilajetâ: Tripolija, Damaska, Saide ili Akre. A još više, mnogo više, do Neba, bio je sultan iz Stambola. No ljudi iz mog sela nisu gledali tako visoko. Za njih je već „njihov“ šejh bio dovoljno uvažena ličnost.

Brojni behu oni koji bi se svakoga jutra zaputili ka zamku da sačekaju šejhovo buđenje, gurajući se u hodniku što vodi u njegovu sobu. A kad bi se ovaj pojavio, dočekali bi ga stotina-ma formula lepih želja, izrečenih što glasno što tiho, te mu je ta neskladna graja pratila svaki korak.

Većinom su bili odeveni poput njega, u crne naduvene šal-vare i bele prugaste košulje, te sa kapom boje zemlje, a skoro svi su se dičili istim gustim brkovima, gordo ufitiljenim uvis na glatko izbrijanom licu. Po čemu se razlikovao šejh? Samo po

onom jabuka zelenom prsluku, navezenom zlatnom srmom, koji je nosio u svako godišnje doba kao što drugi nose samurvinu ili žezlo. No nijedan posetilac nije imao muke da usred gomile uoči gospodara, čak i da nije bilo tog ukrasa, zbog onog uranjanja što su ga obavljale sve glave, jedne za drugima, kako bi mu poljubile ruku, što beše ceremonija koja se nastavljala do Dvorane stubova, sve dok šejh ne bi zauzeo svoje uobičajeno mesto na sofi i prineo usnama zlatni kraj cevi vodene lule.

Kad bi se kasnije, u neko doba dana, vratili kućama, ti ljudi bi rekli svojim suprugama: „Jutros sam video šejhovu ruku“, a ne: „Celivao sam šejhovu ruku.“ Ovo su sigurno činili, i to javno, ali su se stideli da priznaju. Nisu govorili ni: „Video sam šejha“ – što bi zvučalo uobraženo, kao da je reč o susretu dve ličnosti istoga položaja! Ne, „Video sam šejhovu ruku“, samo se tako smelo kazati.

Nijedna druga ruka nije imala toliko značaja. Božja i sultanova ruka delile su samo sveopšte nesreće; a šejhova je ruka bacala svakodnevnih nevolje. Ali pokatkada i mrvice sreće.

U narodnom govoru toga kraja, ista reč – *kaf*, značila je i ruku i šamar, kako kad. Koliko je samo gospodara od nje načinilo simbol moći i sredstvo vladavine! Kada bi ćaskali međusobno, daleko od ušiju svojih podanika, na jezik bi im se vraćala izreka: „Seljaku vazda mora biti šamar kraj potiljka“; što je značilo da ovoga uvek treba držati u strahu i poniznosti. Često je, naime, reč „šamar“ bila samo prečica da se kaže „okovi“, „bič“, „kuluk“...

Nijedan gospodar nije bio kažnjavan zbog zlostavljanja svojih podanika; ukoliko bi viša vlast, u retkim slučajevima, prema nekom od njih postupila strogo, činila je to jer je želela da ga se reši iz sasvim drugih razloga, pa je tražila i najmanji izgovor da ga slomi. Vekovima smo živeli pod jarmom samovolje, a ako je ikada i postojalo doba pravičnosti, više ga se niko nije sećao.

Kada smo imali sreće da nam dopadne neki manje gramziv gospodar, manje surov nego ostali, smatrali smo se povlašteni-

ma, i zahvaljivali smo Bogu što je pokazao toliko brižnosti, kao da smo Ga smatrali nesposobnim za nešto bolje.

Beše to slučaj u Kfarjabdi; sećam se da sam bivao iznenađen, a neretko i ozlojeđen toplinom s kojom su neki seljani pominjali šejha i njegovu vlast. Istina, govorili bi, rado je davao ruku da je celivamo, i s vremena na vreme bi nekome od podanika zviznuo zvučan šamar, ali to nikada nije bilo iz ljutnje bez osnova; a kako je sâm delio pravdu na svome feudu, i kako su se svi sporovi – među braćom, susedima, supružnicima – rešavali pred njim, šejh je imao običaj da sasluša tužitelje, a potom nekoliko svedoka, pre nego što bi predložio nagodbu; parničari behu prisiljeni da se po njoj upravljaju, i da se iz istih stopa izmire u srdačnom zagrljaju koji nalažu običaji; ako bi se pak neko uzjogunio, gospodarev šamar bi dejstvovao kao krajnji argument.

Ali ovakva kaznena mera beše toliko retka da meštani posle toga nedeljama ni o čemu drugom ne bi mogli razgovarati, nego bi se upinjali da dočaraju fijuk šamara fantazirajući o tragovima šejhovitih prstiju što su se tobože videli cela tri dana, i o kopcima ošamarenog nesrećnika koji više nikada neće prestati da trepće.

Ovome bi njegovi najbliži nagnuli u posetu. Posedali bi uokolo, tihi kao da su došli da izjave saučešće. Potom bi se jedan od njih oglasio rekavši mu kako ne treba da se oseća poniženim. Ima li čoveka koga nikad nije ošamario otac?

A to je šejh i želeo da u njemu vide. Obraćajući se ljudima svoga feuda, čak i onim starijim, govorio je „jabne!“, „sine moj!“, ili „kćeri moja!“, „ja binte!“. Bio je ubeđen da ga za podanike tesno veže izvestan pakt: oni njemu duguju poslušnost i poštovanje, a on njima duguje zaštitu u svakoj prilici. No čak i na početku devetnaestog veka takvo bezrezervno očinstvo već je delovalo neumesno, kao neka nadživlost prvotnoga doba detinjstva i nevinosti, na koje seljaci većinom behu navikli, i koga se neki njihovi potomci sećaju sa nostalgijom.

I sâm sam, moram priznati, otkrivajući izvesne strane njegove ličnosti, osetio da postajem manje strog prema njemu. Jer ako je „naš šejh“ i držao do svakog svog isključivog prava, on nije štedeo, poput tolikih drugih gospodara, na svojim dužnostima. Tako su svi seljaci morali da mu donose deo žetve, ali on im je zauzvrat obično govorio da „niko na njegovom vlastelinstvu neće gladovati dokle god u dvorcu bude makar jedne korice hleba i jedne maslinke“. Seljaci su se više no jednom mogli uveriti da ovo nisu prazne reči.

Isto toliko značajan u očima meštana beše način na koji se šejh ponašao prema višim vlastima, i upravo nam je iz tog razloga ostao u tako prijatnoj uspomeni. Drugi se gospodari, kada bi im emir ili paša udario kakav novi namet, nisu mnogo raspravljali, smatrajući da je bolje pritisnuti podanike nego pokvariti odnose sa moćnicima. Ne i „naš šejh“. On je praskao, koprcao se, slao smernu molbu za molbom, pričao o nemaštini, mrazu, skakavcima, znalački tutkao bakšiš tamo gde treba, te bi pokatkad uspeo da odloži ubiranje nove dažbine, da smanji njen iznos, pa čak i da oslobodi seljake od nje. Vele da su onda emirovi rizničari izvlačili tu sumu novca od pokornijih gospodara.

Nije baš često dobijao spor. Vlasti retko behu spremne na poravnavanje u poreskim pitanjima. Ali je barem pokušavao da ih ubedi, a seljani su mu na tome bili veoma zahvalni.

Ništa manje nije bilo cenjeno ni njegovo ponašanje u vreme rata. Dičeći se jednim starim običajem, on beše za svoje podanike izdejstvovao pravo da se bore pod sopstvenim barjakom, umesto da budu utopljeni u zajedničku trupu. Što beše nečuvena povlastica za jedno tako majušno leno koje je moglo, u najboljem slučaju, postrojiti četiri stotine ljudi. Za seljane, razlika je bila velika. U boj su odlazili sa svojom braćom, sinovima, rođacima, pod komandom samoga šejha, koji im se svima obraćao po imenu, znali su da neće biti napušteni na bojištu ako budu ranjeni, da će biti otkupljeni ako budu zarobljeni, da

će biti dostojno sahranjeni i oplakani ako budu morali umreti! Takođe su znali da ih šejh neće poslati na klanicu kako bi učinio zadovoljstvo nekom izopačenom paši! Na ovu privilegiju meštani su bili ponosni koliko i šejh. Ali, naravno, trebalo ju je i zaslužiti. Nisu se mogli samo „naprazno“ junačiti, valjalo im se boriti, i to hrabro, mnogo hrabrije nego oni prašinari pored ili naspram njih, valjalo im se proslaviti po junaštvu koje će se neprestano uzimati za primer na celoj Planini, u celome carstvu, to beše njihov ponos, njihova čast, ali i jedini način da zadrže tu povlasticu.

Iz svih ovih razloga, ljudi iz Kfarjabde smatrali su „svoga“ šejha za manje zlo. Čak bi im delovao kao istinski blagoslov da nije imao jedan porok, nepodnošljiv porok koji je, u očima meštana, poništavao njegove najplemenitije vrline.

„Žene!“ Reče mi stari Žebrajel, a na njegovom mišarskom licu upališe se mesožderske oči. „Žene! Šejh je za svakom žudeo, i svake bi noći zavodio po jednu!“

Što se tiče poslednjeg dela rečenice, reč je o izmišljotini. Ali što se tiče ostalog, a to je suština, čini se da je šejh, poput svojih predaka, poput tolikih drugih gospodara pod svim podnebljima, živeo u čvrstom uverenju da mu sve žene iz njegovog feuda pripadaju. Kao i kuće, kao i zemlje, dudinjaci i vinogradi. Kao i ljudi, uostalom. I da ovog ili onog dana, kako mu se sviđi, može iskoristiti svoje pravo.

Međutim, ne treba ga zamišljati kao satira što tumara selom u potrazi za žrtvom, sa svojim žbirima u ulozi hajkača. Ne, stvari se nisu tako odvijale. Ma koliko snažna beše njegova žudnja, u svakom je trenutku držao do sebe, te nikada nije ni pomišljao na to da se krišom uvuče na zadnja vrata i poput nekog lopova iskoristi odsustvo muža. Otmeno je službovao kod svoje kuće, ako tako može da se kaže.

Kao što se svaki muškarac morao popeti, makar jednom mesečno, „da vidi šejhovu ruku“, sve žene su morale provesti jedan dan u dvorcu da pomognu u tekućim ili sezonskim radovima, i to beše njihov način da pokažu svoju vernost i pokornost vladaru. Neke su bile nenadmašne u kakvoj veštini – u tucanju šnicli, na primer, ili u razvijanju testa za peciva. A kada bi trebalo pripremiti gozbu, tražile su se sve moguće sposobnosti u isti mah. To je bila neka vrsta kuluka; no kad bi se rasporedio na desetine pa i na stotine žena, onda i ne bi padao tako teško.

Možda je neko stekao utisak da se doprinos muškaraca svodio na jutarnji rukoljub, što ne bi odgovaralo stvarnosti. Oni behu zaduženi za drvo i brojne popravke, te za podizanje urušenih terasa na šejhovoj zemlji, ne zaboravljajući najteži muški kuluk, rat. Ali, u vreme mira, dvorac je bio košnica žena, koje su užurbano radile, čavrljale, i usput se zabavljale. A ponekad, za popodnevnog odmora, kada bi celo selo utonulo u polutamu malaksalosti, ova ili ona od tih žena bi se izgubila među hodnicima i sobama, da bi ponovo izašla na videlo dva sata kasnije okružena šapatima.

Neke su se upuštale u ovu igru vrlo rado, polaskane time što su predmet udvaranja i žudnje. Šejh je bio naočit čovek; štaviše, znale su da ne samo da ne bi pojurio za prvom zamahnutom kosom nego i da posebno ceni kad neka ima šarma i duha. U selu se još prenosi rečenica koju je ponavljao: „Treba biti magarac pa leći pored magarice!“ Sladostrasnik, dakle, ali zahtevan. To je slika koju o njemu danas čuvamo, i tu sliku su o njemu verovatno imali njegovi savremenici, njegovi podanici. Zato su mnoge žene priželjkivale da ih on barem primeti, kako bi se uverile u svoje draži. Spremne da se potom izlože opasnosti da budu zavedene. Opasna igra, slažem se; ali u trenutku kad je njihova lepota pupala i rascvetavala se, zar su mogle, pre nego što svenu, odustati od svake želje za zavodenjem?

Većini, ipak, šta god o tome kazao stari Žebrajel, nije bilo do tih kompromitujućih ljubavisanja bez sutrašnjice. Njih nije

zanimala nijedna druga igra do skrivanja, i čini se da je gospodar umeo da se pomiri sa sudbinom kada bi se njegova „protivnica“ pokazala prepređena. I pre svega oprezna: jer onog časa kad bi se našla licem u lice sa šejhom, zavodnica više nije mogla odbiti tog udvarača a da ga ne ponizi, što nijedna meštanka nije imala petlje da učini. Njihova veština morala se pokazati na delu ranije, kako se ne bi našle u nebranom grožđu. Stoga su smišljale sijaset lukavstava. Neke bi se, kad na njih dođe red da idu u dvorac, pojavljivale sa malim detetom u naručju, svojim ili komšijskim. Druge bi došle u pratnji svoje sestre ili majke, sigurne da će ih to poštediti od uznemiravanja. Postojao je i jedan drugi način da neka žena izmakne šejhomom navaljivanju: lepo sedne tik pored njegove mlade supruge, šejhe, i ne odmiče se od nje sve dok ne padne mrak.

Šejh se beše oženio tek na pragu četrdesete, a i tada ga je valjalo dobro pritisnuti. Patrijarh njegove zajednice dobio je toliko pritužbi na nepopravljivog zavodnika da je odlučio upotrebiti sav svoj uticaj kako bi okončao tu sablažnjivu situaciju. I poverovao je da je našao idealnu priliku: oženiće ga kćerkom jednog feudalca mnogo moćnijeg od njega, gospodara velikog Žorda, u nadi da će tako gospodar Kfarjabde, iz obzira prema svojoj supruzi, a još više da ne bi naljutio tasta, biti primoran da se urazumi.

Već prve godine, šejha je rodila sina, koga su nazvali Raad. Ženskar je, međutim, uprkos zadovoljstvu što je dobio naslednika, veoma brzo nastavio sa svojim starim porokom, zapostavljajući suprugu dok je bila trudna, a još i više nakon porođaja.

Ova će pak, opovrgnuvši patrijarhova predviđanja, pokazati iznenađujuću slabost. Bez sumnje je imala na pameti primer svoje sopstvene feudalne porodice, vetrenjastog oca i braću, te majku pomirenu sa sudbinom. U njenim očima, muževljevo ponašanje bilo je plod njegovog temperamenta kao i društvenog ranga, a ni jedno ni drugo nije mogla promeniti. Nikada nije htela da sluša priče o šejhovim avanturama, kako ne bi bila primorana da nešto

preduzme. Ali ogovaranja su ipak dopirala do njenih ušiju, i zbog toga je patila, iako je plakala samo kad bi bila sama ili pored svoje majke, kojoj bi povremeno odlazila na duže.

U dvorcu se pak pretvarala da joj je svejedno ili bi se ponosito podsmehivala, utapajući tugu u šećeru. Neprestano je sedela na istome mestu, u malom salonu pored svoje sobe, a na glavi joj se umesto frizure kočoperio starinski *tantur*, visoka srebrna cev koja bi se uspravno usadila u kosu a preko koje je padao svileni veo; ovo je bila tako komplikovana toaleta da se šejha dobro pazila da je ne pokvari na spavanju. „Što mora da joj nije mnogo pomagalo“, primetio je Žebrael, „da povрати naklonost šejha. Kao ni korpulentnost, uostalom. Vele da je vazda imala nadohvat ruke korpu sa slatkišima koju su služavke i gošće neprestano nadgledale u strahu da se ne isprazni. A kastelanka se točila kao krmača.“

Nije bila jedina žena koja je patila, ali šejhova neumerenost izazivala je najviše srdžbe među muškarcima. Premda su se neki trudili da veruju kako se to događa samo tuđim suprugama, majkama, sestrama i kćerima, svi su živeli u stalnom strahu od ukaljane časti. U selu su se neprestano šaputala ženska imena, a svaka ljubomora i osveta poticala je iz istog izvora. Katkada bi planula svađa zbog neke sitnice, što je samo odavalo potisnuti bes i jednih i drugih.

Svako je svakoga osmatrao, vrebao. Dovoljno je bilo da se jedna žena odene malo koketnije pri odlasku u zamak pa da bude osumnjičena za izazivanje šejha. I smesta bi ona bila kriva, čak i više od ovog poslednjeg, za koga su nalazili opravdanje da je „takav kakav je“. Istina, za one koje su po svaku cenu nastojale izbeći i najmanju avanturu, jedan od oprobanih načina bio je da pred šejha izađu poružnele, unakarađene, izobličene...

Ima žena, međutim, koje ne uspevaju da sakriju svoju lepotu. Ili možda njihov Stvoritelj ne podnosi da ih gleda skrivene; ali, Gospode, koliko li je probuđenih strasti oko njih!

Jedna od takvih žena živela je tada u mome selu. Bila je to upravo Lamija. Ona iz izreke.

II

Lamija je svoju lepotu nosila kao krst. Neka bi druga zastrla lice velom ili bi se umotala kakvim ružnim suknom da prestane privlačiti poglede. Ne i Lamija. Činilo se kao da je vazda okupana svetlošću. Uzalud bi se pokrivala, pritajivala, uranjala u gomilu, uvek bi je nešto odalo, obasjalo, dovoljan je bio jedan gest, neka sitnica – ruka prineta kosi, nehajno pevušenje kakve stare pesmice – i sve oči behu uprte samo u nju, i svi su slušali samo njen glas bistrog gorskog potoka.

Dok je šejh sa ostalima puštao na volju svojoj taštini i svojoj krvi, sa Lamijom je od prvog trenutka bilo drukčije. Njena bi ga ljupkost uvek postidela, što je za njega bilo retko osećanje. Stoga je sve više za njom žudeo, ali sa sve manje strpljenja. Za obične žene ovaj rođeni osvajač koristio je uhodana ratna lukavstva – kaže koju nežnu reč, vešto dadne vragolasti znak, kratki blesak svoje moći, i utvrda je pala. Za Lamiju, beše spreman na dugotrajnu opsadu.

Zacelo ne bi uspevao da se drži tako mudrog pristupa da nije bilo jedne okolnosti koja ga je u isti mah na to primoravala i smirivala: Lamija je živela pod njegovim krovom, u jednom kri-lu dvorca, pošto je bila supruga njegovog nadstojnika Žeriosa.

Pisar, arhivar, komornik, blagajnik, sekretar, a ponekad i osoba kojoj se šejh poveravao, ovaj nije imao jasno određena i ograničena zaduženja. Morao je uvek obaveštavati svoga gospodara o stanju vlastelinstva, o žetvama, o snabdevanju vodom, o taksama, globama. Čak je pažljivo zavodio u jedan tefter sve poklone koje su meštani donosili u dvorac, na primer da je